

Kohtuasi C-435/22 PPU**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

1. juuli 2022

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Oberlandesgericht München (liidumaa kõrgeim üldkohus Münchenis, Saksamaa)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

21. juuni 2022

Teised menetlusosalised:

Generalstaatsanwaltschaft München

HF

Põhikohtuasja ese

Schengeni lepingu rakendamise konventsioon – Interpol – Tagaotsimisteade – Kolmanda riigi kodaniku vahistamine liikmesriigis tagaotsimisteate alusel – Tagaotsimisteate väljastamist taotlenud kolmanda riigi väljaandmistaotlus – Teises liikmesriigis juba toimunud süüdimõistmine asjaomaste tegude eest – *Ne bis in idem*'i põhimõte – Liikmesriigi, kus toimus vahistamine, ja väljaandmistaotluse esitanud kolmanda riigi vaheline väljaandmisleping

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Liidu õiguse tõlgendamine, artikli 267 esimene lõige

Eelotsuse küsimus

Kas Schengenis 19. juunil 1990 allkirjastatud konventsiooni, millega rakendatakse 14. juuni 1985. aasta Schengeni lepingut Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vahel nende ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta (edaspidi „Schengeni

rakenduskonventsioon“) artiklit 54 koosmõjus Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 50 tuleb tõlgendada nii, et nende õigusnormidega on vastuolus kolmanda riigi kodaniku, kes ei ole liidu kodanik ELTL artikli 20 tähenduses, väljaandmine selle konventsiooni osalisriigi ja Euroopa Liidu liikmesriigi asutuste poolt, kolmandale riigile, kui asjaomane isik on mõnes teises Euroopa Liidu liikmesriigis samade tegude eest, mida puudutab väljaandmistaotlus, juba lõplikult süüdi mõistetud ja see kohtuotsus on täide viidud, ning kui selle isiku kolmandale riigile väljaandmisest keeldumise otsus oleks võimalik üksnes siis, kui lepitaakse kolmanda riigiga sõlmitud kahepoolse väljaandmislepingu rikkumisega?

Viidatud liidu õigusnormid

14. juuni 1985. aasta Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikkel 54 (edaspidi „Schengeni rakenduskonventsioon“)

Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikkel 50

Viidatud liikmesriigi õigusnormid

Saksamaa Liitvabariigi ja Ameerika Ühendriikide vahel 20. juunil 1978 sõlmitud väljaandmisleping (edaspidi „Saksamaa ja USA vaheline väljaandmisleping“) koosmõjus 21. oktoobri 1986. aasta lisalepinguga (edaspidi „lisaleping“) ja 18. aprilli 2006. aasta teise lisalepinguga (edaspidi „teine lisaleping“)

Saksamaa ja USA vahelise väljaandmislepingu artiklis 8 on sätestatud:

„Väljaandmist ei toimu, kui taotluse saanud riigi pädevad asutused on isiku, kelle väljaandmist taotletakse, kuriteo eest, mille tõttu väljaandmist taotletakse, juba lõplikult õigeks või süüdi mõistnud.“

Asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 HF võeti 20. jaanuaril 2022 Saksamaal esialgu vahi alla ning on sellest ajast saadik vahi all. Nimetatud vahi alla võtmine toimus Interpoli poolt välja antud tagaotsimisteate ja Ameerika Ühendriikide esitatud taotluse alusel, sest HF oli alates 2008. aasta septembrist kuni 2013. aasta detsembrini väidetavalt toime pannud mitmesuguseid kuritegusid (U. S. Code'i (Ameerika Ühendriikide seadustik) 18. jaotise jaos 1962 [d] ja U. S. Code'i jaotise 18 jaos 1349 sätestatud kokkulepe osaleda kriminaalsetes korruptiivsetes organisatsioonides ja kokkulepe pangapettuse ning kaugsidevahendite abil toimuva pettuse toimepanemiseks).
- 2 Oma 25. jaanuari 2022. aasta kirjaga edastasid Ameerika Ühendriikide asutused Ameerika Ühendriikide District of Columbia föderaalsete piirkonnakohtu 4. detsembri 2018. aasta vahistamismääruse seoses Ühendriikide District of Columbia föderaalkohtu poolt esitatud 4. detsembri 2018. aasta süüdistusega. 17. märtsil 2022 edastasid Ameerika asutused väljaandmise dokumendid.

- 3 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu ja Müncheni peaprokuröri palvel edastasid Sloveenia asutused järgmise teabe:

HFile mõisteti Maribori piirkondliku kohtu (Sloveenia) 6. juuli 2012. aasta jõustunud kohtuotsusega Sloveenia karistusseadustiku artikli 221 lõike IV' alusel koostoimes lõikega II KZ-1 kuriteo „infosüsteemide vastane rünne“ eest, mille ta oli toime pannud ajavahemikul 2009. aasta detsembrist kuni 2010. aasta juunini, alates 19. oktoobrist 2012 vabadusekaotus üks aasta ja kolm kuud, kusjuures määratud vangistus asendati 480 tunni üldkasuliku tööga. HF tegi üldkasuliku töö täielikult ära 25. juuniks 2015.

Koperi piirkondlik kohus (Sloveenia) lükkas 23. septembri 2020 aasta otsusega tagaotsitava väljaandmistaotluse Ameerika Ühendriikidele kriminaalmenetluse läbiviimiseks tagasi, sest väljaandmistaotluses kirjeldatud asjaolude kohta kuni 2010. aasta juunini oli Maribori piirkondlik kohus teinud lõpliku kohtuotsuse. Edasiste väljaandmistaotluses kirjeldatud asjaolude osas pärast 2010. aasta juunit puuduvad süütõendid. See otsus kinnitati Koperi kõrgema kohtu (Sloveenia) 8. oktoobri 2020. aasta otsusega ning see on lõplik.

- 4 Sloveenia ametiasutustele suunatud Ameerika Ühendriikide väljaandmistaotlus ja selles esitatud kriminaalasja asjaolud, mille kohta Koperi piirkondlik kohus ja Koperi kõrgem kohus pidid tegema otsuse, ning dokumendid, mis on eelotsusetaotluse esitanud kohtul olemas Ameerika Ühendriikide poolt Saksamaa Liitvabariigile esitatud väljaandmistaotluse alusel, puudutavad samu kriminaalasja asjaolusid. Lisaks on faktilised asjaolud, mille kohta tegi Maribori piirkondlik kohus lõpliku kohtuotsuse, identsed käesolevas menetluses Saksamaa Liitvabariigile esitatud väljaandmistaotluse asjaoludega, niivõrd kui selles kirjeldatakse kuni 2010. aasta juunini toime pandud kuritegusid.
- 5 HFi on Serbia ja Kosovo kodakondsus. Tema vahistamise ajal Saksamaal elas ta tema enda andmetel Sloveenias ja tal oli kaasas kehtiv Serbia reisipass ning 3. novembril 2017 välja antud ja 3. novembril 2019 kehtivuse kaotanud Sloveenia elamisloa ning Kosovo isikutunnistus. 2020. aastal olid Sloveenia ametiasutused tema Sloveenia elamisloa pikendamise taotluse tagasi lükanud.

Eelotsusetaotluse põhjenduse lühikokkuvõte

- 6 Eelotsuse küsimusele antavast vastusest sõltub, kas HFi võib Ameerika Ühendriikidele välja anda seoses District of Columbia föderaalsete piirkondliku kohtu 4. detsembri 2018. aasta vahistamismääruses koosmõjus District of Columbia föderaalkohtu poolt esitatud 4. detsembri 2018. aasta süüdistusega talle kuni 2010. aasta juunini süüks pandavate kuritegudega.
- 7 Euroopa Kohus ei ole oma 12. mai 2021. aasta kohtuotsuses Bundesrepublik Deutschland (tagaotsimisteade, Interpol) (C-505/19, EU:C:2021:376) sellele küsimusele vastanud, sest käesoleval menetlusel on järgmised erisused: HF ei ole

Euroopa Liidu kodanik ning tegemist ei ole esialgse vahistamisega Interpoli tagaotsimisteate alusel, vaid Ameerika Ühendriikide poolt Saksamaa Liitvabariigile esitatud väljaandmistaotlusega pärast seda, kui HF oli Saksamaal Interpoli tagaotsimisteate alusel vahi alla võtnud.

- 8 Saksamaa Liitvabariigi ja Ameerika Ühendriikide kahepoolsete kokkulepete kohaselt on õiguslik olukord järgmine: HF-i väljaandmine põhineb Saksamaa ja USA vahelisel väljaandmislepingul koosmõjus lisalepingu ning teise lisalepinguga. Ameerika Ühendriigid on Saksamaa ja USA vahelise väljaandmislepingu artikli 14 kohaselt esitanud vajalikud alusdokumendid.
- 9 Saksamaa ja USA vahelise väljaandmislepingu artikli 2 lõike 1 punkti a kohaselt koosmõjus lisalepingu artikli 1 punktiga a saab väljaandmist kohaldada selliste kuritegude puhul, mis on mõlema riigi õiguse alusel karistatavad. HFi karistatavus väidetavalt toime pandud tegude eest tuleneb Ameerika Ühendriikide õiguse kohaselt eelkõige Ühendriikide poolt edastatud föderaalseadustest, jaotis 18 §-d 1344, 1349, 1963(a), 1962, 1349. Väidetavalt toime pandud teod on ka Saksa õiguse kohaselt vastavalt StGB (karistuseseadustik) §-dele 129, 303b ja 202c karistatavad.
- 10 Väljaandmisõigus tuleneb Saksamaa ja USA vahelise väljaandmislepingu artikli 2 lõikest 2. Ameerika Ühendriikide õiguse kohaselt võib nende kuritegude eest karistada vabadusekaotusega 20 või 30 aastat ning Saksa õiguse kohaselt vabadusekaotusega kahest kuni kümne aastani.
- 11 Väljaandmise lubatavuse suhtes ei esine ka takistusi. Eelkõige ei tulene väljaandmistakistus – ilma eelotsuse küsimusi arvestamata – Saksamaa ja USA vahelise üleandmislepingu artikli 8 kohaselt asjaolust, et HF on osade kuritegude eest, nimelt ajavahemikus kuni 2010. aasta juunini toime pandud kuritegude eest, mis on käesoleva väljaandmistaotluse ese, Maribori piirkondliku kohtu (Sloveenia) 6. juuli 2012. aasta jõustunud kohtuotsusega süüdi mõistetud ja karistus on juba lõplikult täide viidud.
- 12 Ühemõttelise sõnastuse kohaselt on väljaandmine nimelt ainult siis vastuolus *ne bis in idem*'i põhimõttega, kui taotluse saanud riigi, käesoleval juhul seega Saksamaa Liitvabariigi pädevad ametiasutused, on tagaotsitava kohta teinud lõpliku kohtuotsuse.
- 13 Selle spetsiaalse rahvusvahelise lepinguõiguse normi kohaselt ei ole võimalik ka tõlgendus, et see hõlmab Euroopa Liidu liikmesriikide lõplikke kohtuotsuseid. Lisaks on Saksamaa Liitvabariik ja Ameerika Ühendriigid 1978. aasta kahepoolse lepingu raames selles kokku leppinud, et kolmandates riikides tehtud kohtuotsused ei takista väljaandmist.
- 14 Saksamaa ja USA vahelise väljaandmislepingu artikli 8 tõlgendamisvõimaluse puudumine tuleneb ka sellest, et teises lisalepingus, millega Saksamaa Liitvabariigi ja Ameerika Ühendriikide vaheline kahepoolne leping kohandati raamlepinguks oleva Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide 25. juuni

2003. aasta lepinguga, ei reguleeritud eraldi topeltkaristamise keelu laiendamist kõikidele Euroopa Liidu liikmesriikidele ega muudetud Saksamaa ja USA vahelise väljaandmislepingu artiklit 8.

- 15 Lisaks ei ole Bundesverfassungsgerichti (Saksamaa Liitvabariigi konstitutsioonikohus) kohtupraktika kohaselt veel olemas ka rahvusvahelise tavaõiguse üldnormi ning seega ka rahvusvahelise õiguse miinimumstandardit inimõiguste valdkonnas, mis on rahvusvahelise õiguse imperatiivne norm, mille kohaselt tuleb topeltkaristamise keeldu järgida ka kolmandate riikide lõplike kohtuotsuste puhul.
- 16 Siiski on küsitav, kas harta artikkel 50 koosmõjus Schengeni rakenduskonventsiooni artikliga 54 nõuavad, et Saksamaa Liitvabariik ei või HFi kuritegude osas, mille kohta on tehtud Maribori piirkondliku kohtu (Sloveenia) lõplik kohtuotsus, st seoses käesoleva väljaandmistaotlusega seotud faktiliste asjaoludega, mis esinesid kuni kaasa arvatud 2010. aasta juunini, Ameerika Ühendriikidele välja anda.
- 17 Harta artikli 50 tingimused koosmõjus Schengeni rakenduskonventsiooni artikliga 54 on täidetud. Need artiklid ei ole seotud liidu või liikmesriigi kodakondsusega.
- 18 Euroopa Liidu Kohtu praktika kohaselt on sellise isiku esialgse vahistamise korral, keda Interpoli poolt kolmanda riigi taotlusel välja antud tagaotsimisteate alusel taga otsitakse, tegemist kriminaalmenetlusega harta artikli 50 tähenduses koosmõjus Schengeni rakenduskonventsiooni artikliga 54 (vt 12. mai 2021. aasta kohtuotsus Bundesrepublik Deutschland [tagaotsimisteade, Interpol], C-505/19, EU:C:2021:376). Samuti tuleb väljaandmise lubatavuse kohta tehtud otsust, mis viib tagaotsitava üleandmise kolmandale riigile, pidada kriminaalmenetluseks harta artikli 50 koosmõjus Schengeni rakenduskonventsiooni artikliga 54 tähenduses.
- 19 Otsuse tegemisel liikmesriigis vahistatud kolmanda riigi kodaniku Ameerika Ühendriikidele väljaandmise lubatavuse kohta on tegemist ka liidu õiguse kohaldamisega harta artikli 51 tähenduses. See puudutab igal juhul Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahel 25. juunil 2003 sõlmitud väljaandmislepingut (ELT 2003, L 181, lk 27; ELT eriväljaanne 19/06, lk 161; edaspidi „ELi ja USA vaheline väljaandmisleping“). See leping võeti Saksa õigusse üle teise lisalepinguga ja õiguse kohaldamisel tuleb järelikult igal juhul arvesse võtta hartas sätestatud põhiõigusi.
- 20 HFi oli peale selle tema vahistamise ajal Schengeni rakenduskonventsiooni artikli 20 lõike 1 alusel koosmõjus Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta määruse (EL) 2016/399, mis käsitleb isikute üle piiri liikumist reguleerivaid liidu eeskirju (Schengeni piirieskirjad) (ELT 2016, L 77, lk 1), artikli 6 lõike 1 punktiga b ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. novembri 2018. aasta määruse (EL) 2018/1806, milles loetletakse kolmandad riigid, kelle

kodanikel peab välispiiride ületamisel olema viisa, ja need kolmandad riigid, kelle kodanikud on sellest nõudest vabastatud (ELT 2018, L 303, lk 39), artikli 4 lõikega 1 õigus vabalt liikuda, kuna ta oli Serbia kodanikuna viisakohutusest vabastatud. Ka Schengeni rakenduskonventsiooni artikli 20 kohaldamisel koosmõjus eespool nimetatud määrustega tuleb õiguse kohaldamisel arvesse võtta hartas sätestatud põhiõigusi.

- 21 On küsitav, kas harta artikli 50 koosmõjus Schengeni rakenduskonventsiooni artikliga 54 tingimustele vastamine viib selleni, et kolmanda riigi kodanikku ei või välja anda Ameerika Ühendriikidele, kes ei ole Schengeni rakenduskonventsiooni osalisriik ega liidu liikmesriik.
- 22 Euroopa Kohus otsustas küll 12. mai 2021. aasta kohtuotsuses Bundesrepublik Deutschland (tagaotsimisteade, Interpol) (C-505/19, EU:C:2021:376), et Schengeni rakenduskonventsiooni artiklit 54 ja ELTL artikli 21 lõiget 1 AEUV koosmõjus harta artikliga 50 tuleb tõlgendada nii, et nendega ei ole vastuolus see, kui riigi asutused, kes on Schengeni rakenduskonventsiooni osalisriik, võtavad esialgu vahi alla isiku, kelle kohta on Rahvusvaheline Kriminaalpolitsei Organisatsioon (Interpol) avaldanud kolmanda riigi taotlusel tagaotsimisteate, välja arvatud juhul, kui selle lepingu osalisriigis või liikmesriigis tehtud lõplikus kohtuotsuses tuvastatakse, et selle isiku kohta on nimetatud lepingu osalisriik või liikmesriik teinud lõpliku otsuse samade tegude eest, millel tagaotsimisteade põhineb (vt punkt 122).
- 23 Euroopa Kohus tugines oma toonases menetluses otsuse põhjenduseks aga selle isiku – Saksa kodaniku, ELTL artiklis 21 sätestatud vaba liikumise õigusele, keda tagaotsimisteade puudutas. Serbia kodanikuna ei kohaldata HFi suhtes ELTL artikli 21 lõike 1 kohast vaba liikumise õigust, sest ta ei ole liidu kodanik.
- 24 Teiselt poolt oli tal Schengeni rakenduskonventsiooni artikli 20 kohaselt liikumisvabadus. Seega tuleb eelotsuse küsimusena kaasnevalt hinnata ka seda, kas põhimõtted, mis on kirjas Euroopa Kohtu 12. mai 2021. aasta kohtuotsuses Bundesrepublik Deutschland [tagaotsimisteade, Interpol], (C-505/19, EU:C:2021:376), seoses vaba liikumise õigusega ELTL artikli 21 tähenduses, kehtivad ka Schengeni rakenduskonventsiooni artikli 20 lõikes 1 sätestatud liikumisvabaduse kohta.
- 25 Lisaks oli eespool nimetatud kohtuotsuse ese esialgse vahistamise taotlus Interpoli tagaotsimisteate alusel. Käesoleval juhul on seevastu tegemist ametliku väljaandmistaotlusega, mis esitati pärast seda, kui asjaomane isik võeti liikmesriigis Interpoli tagaotsimisteate alusel vahi alla.
- 26 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates tuleb eelotsuse küsimusele vastata nii, et käesoleva juhtumi asjaoludel ei ole HFi väljaandmine Ameerika Ühendriikidele vastuolus Schengeni rakenduskonventsiooni artikliga 54 koosmõjus harta artikliga 50, sest silmas tuleb pidada Saksamaa Liitvabariigi rahvusvahelisest

- õigusest tulenevat tagaotsitava väljaandmise kohustust Ameerika Ühendriikide ees.
- 27 ELTL artikli 351 lõiget ei kohaldata küll vahetult, sest Saksamaa ja USA vaheline väljaandmisleping jõustus vastavalt teise lisalepingu artikli 34 lõikele 2 alles 30. juulil 1980, ning on seega Saksamaa Liitvabariigi ja Ameerika Ühendriikide vahel sõlmitud pärast 1. jaanuari 1958.
 - 28 Samas jagab eelotsusetaotluse esitanud kohus õiguskirjanduses esitatud seisukohta, et ELTL artikli 351 lõiget 1 tuleb kohaldada kokkulepetele, mille liikmesriik on küll sõlminud pärast 1. jaanuari 1958, kuid mis puudutavad valdkonda, mille osas liit omandas pädevuse alles hiljem seoses pädevuse laienemisega ja liikmesriigil ei olnud lepingu sõlmimisel võimalik pädevuse nihkumist objektiivselt ette näha. Teadaolevalt ei ole Euroopa Kohus selle küsimuse osas veel otsust teinud.
 - 29 14. juunil 1985 sõlmitud Schengeni leping ja 19. septembril 1990. aastal sõlmitud Schengeni rakenduskonventsioon jõustusid seega selgelt alles pärast 30. juulit 1980. Liidu õigusse võeti Schengeni leping üle alles 1997. aasta Amsterdami lepinguga ning seega samuti alles pärast 30. juulit 1980. Seetõttu ei olnud aga Saksamaa Liitvabariigil võimalik 1978. aastal ja 1980. aastal teada, et üleeuroopaline *ne bis in idem*'i põhimõte või politseikoostöö ja kriminaalasjades tehtava õigusalse koostöö põhimõte võetakse üle Euroopa Liidu pädevusvaldkonda.
 - 30 Esimesse lisalepingusse hiljem tehtud muudatused ei muuda selles osas midagi. Esiteks ei ole esimese lisalepingu puhul tegemist Saksamaa ja USA vahelist väljaandmislepingut puudutavate uute põhjalike läbiräämistega, teiseks jõustus esimene lisaleping juba 11. märtsil 1993 ning seega samuti ajal, mil ei olnud veel võimalik teada, et vastavad õigusvaldkonnad võetakse üle Euroopa Liidu pädevusvaldkonda.
 - 31 Teise lisalepinguga võttis Saksamaa Liitvabariik üle ainult ELi ja USA vaheline väljaandmislepingu. Ka selles ei sätestatud eraldi regulatsiooni kogu Euroopas kehtiva topeltkaristamise keelu kohta. Vastavalt ELi ja USA vahelise väljaandmislepingu artikli 17 lõikele 1 võib kahepoolsetes väljaandmislepingutes tugineda keeldumise põhjustele, kui ELi ja USA vaheline väljaandmisleping seda ei reguleeri. Saksamaa ja USA vaheline väljaandmisleping ei sisaldagi keeldumise lisapõhjusi, vaid näeb hoopis ette väljaandmiskohustuse.
 - 32 Kuna ELi ja USA vahelises väljaandmislepingus ei ole ette nähtud harta artiklile 50 koosmõjus Schengeni rakenduskonventsiooni artikliga 54 vastavat kogu Euroopas kehtivat topeltkaristamise keeldu, võib sellest teha vastupidise järelduse, et endiselt tuleb järgida kahepoolset sõlmitud väljaandmislepingut nagu Saksamaa ja USA vaheline väljaandmisleping, mis näeb ette ainult riigisisese topeltkaristamise keelu järgimist.

- 33 Eelotsusetaotluse esitanud kohus palub, et Euroopa Kohus kohaldaks käesoleva eelotsusetaotluse suhtes Euroopa Kohtu kodukorra artiklis 107 ette nähtud kiirmenetlust, sest HF on praegu vahistatud (ELTL artikli 267 neljas lõik) ja eelotsusetaotluse küsimus puudutab Euroopa Liidu toimimise lepingu kolmanda osa küsimusi.

TÖÖDOKUMENT